

Forfatter: Brandes, Edvard

Titel: II.

Citation: Brandes, Edvard: "II.", i Brandes, Edvard: *Holberg og hans Scene*, Gyldendal, 1898, s. 217. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandesed_03-shoot-idm140324074140880/facsimile.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Holberg og hans Scene

de faa Optegnelser om Teatret, der er bevarede, derimod næsten ingen Forklaring eller Motivering. De spillede utvivlsomt genialt, men hvordan?

II.

Hvis man kaster et Blik paa Cert Londemanns Portræt, ser man et Ansigt uden megen Karakter. Næsen lige, Munden en Streg, Kinderne brede Flader, Underlæbe og Hage store og let bevægelige — et Forvandlingsansigt, hvor Trækkene kan fordrejes og forskydes i et Nu, fordi Underansigtet er stærkt udviklet og løst. Dette Ansigt gaar igen som typisk for Henrik helt op til vor Tid, til Phister og Olaf Poulsen: det tilhører Skuespilleren med de tallose Masker og de mange Stemmer. Den Art Kunst naaede sit Højdepunkt med Phister, hvis Forvandlingsevne var enestaaende; Evnen er ringere hos Poulsen, fordi den moderne Tid langt mere fordrer en indtrængende Satire hos Komikeren end et fantastisk Overmod.

Londemann var Pudsensmageren fra Top til Taa. Blot han viste sig paa Scenen, lo man fra Galleri til Gulv. Han viste sig undertiden ogsaa, hvor han ikke burde: midt under en kedelig Tragedie kunde det hælde, at Londemann efter

et længere Ophold i Vinkælderen under Teatret stak sit Hoved frem fra Kulisserne og nikkede venligt ud til sit kære Publikum, som en godmodig Konge til sine Undersaatter. En Henrik maatte have Lov til at korte Tiden med alskens Løjer. I Molières *Don Juan* forsvinder Sganarel, da hans Herre æskes til Duel. Da Faren er forbi, kalder Don Juan paa sin Tjener, der har skjult sig bag en Busk. Men Londemann flygtede langt længere bort. Don Juan kalder, og første Gang svarer Sganarel fra Galleriet med et lydeligt Brøl; Don Juan kalder anden Gang, Sganarel vræler fra Korridoren bag Logerne; tredje Raab og tredje Svar: fra Parterret. Med et Publikum, for hvem dette var god Komik, tog Londemann det ikke saa nøje. Naar han ikke huskede sin Rolle, lagde han baade til og tog fra. Som Troels i *Barselstuen* lod han for Eksempel denne falde i Søvn, medens Corfitz tæller Penge. Iscenesættelsen var ogsaa saa unojagtig, at der krævedes Snarraadighed hos en Komiker i mangen en snæver Vending. Engang var Henriks Liberikjole i *Den politiske Kandestøber* aldeles ikke slæbende lang, som den burde. Londemann gav sig da til at spænde sine Sko i Stedet og forandrede Replikkerne i Overensstemmelse hermed, da Mester Herman spurgte ham, hvad han bestilte.

Mangen lystig Tradition i de Holbergske Stykker skyldes Londemann. Han var for Eksempel den

første Oldfux i *Den Stundesløse*, der forklædt som Tysker krøb under Bordet, naar Vielgeschrei forfølger sin Plageaand, og løb ud med Bordet paa Ryggen, hvorved han naturligt afparerede Stokkeslagene. Denne Rolle hørte til hans berømteste, fordi den gav ham Anledning til at udfolde sin særlige Evne til Forvandling. Saaledes var ogsaa hans Tamperetsscene i *Maskarade* berømt; han varierede med Lethed sine Stemmer, og da engang en bekendt Højesteretssagfører overværede Forestillingen, imiterede han Mandens Manerer med saa fin Naturtroskab og saa stor Godmodighed, at denne var den første til at applaudere ham.

Han var en dannet Bajads; han passede i saadanne Roller, der efter Rosenstand-Goiskes Ord krævede *en stor Harlequin*. Han maatte nødtigt komme udenfor, hvad der da kaldtes *det nedrig-komiske*. Han gjorde et Forsøg med Justs Rolle i *Minna v. Barnhelm*. Skønt denne skal være en alvorlig Biedermann, var Londemann ligesaa munter og spøgefuld som altid. Hvor han skulde være frastødende og uhøflig mod Kammerpigen, blev han familier og skælnsk.

Naturligvis var han hjemme i Molières og Regnards Komedier. Han morede sig udmærket med at spille Mascarille i *les précieuses ridicules*, hvor han især boltrede sig med Lyst i Dansen. Han kendte allerede det Træk — som Coquelin endnu benytter — at løfte begge Ben op i An-

sigtet paa Damerne, hvor Mascariile taler om sine skønne Strømper. I Holberg spillede han alle Henrik'erne og Oldfux'erne, Skolemesteren i *Fulestuen*, den pantsatte Bondedreng, Chilian, Jakob Skomager og flere.

Udenfor det Burleske nævnes kun én Mesterrolle. Det er mærkeligt nok Tartufe. Londemann, den glade Skalk, gennemførte Hyklertypen med en Alvor og en rædselindgydende Begærlighed, der paa hvert Punkt dækkede over det ellers saa overgivne Skuespilleransigt. Var det, fordi han, den tidligere Teolog, paa en intim Maade forstod den præstelige Skurk? Eller var det, fordi han havde oplevet og lidt under Tartufericts Herredømme her i Danmark, og nu hævnedes sig for sin ødelagte Ungdomstid — den Gang, da han ikke kunde dyrke sin Kunst? Maaske begge Dele forenedes til at skabe et Mesterværk. Han spillede Rollen med uforandret Indignation endnu paa en Tid, hvor vor første Teaterkritiker Rosenstand-Goiske fandt Stykket »skadeligt for Religionen« og umoralsk og dets Repliker »uanstændige at sige paa Teatret«.

Det er er en stor Ære for den stakkels Yorick at have spillet Tartufe i Aandsfrihedens Tjeneste. Han soner dermed, hvad vilde Løjer han har bedrevet. Det var en Spas for ham at agere, og han fornøjede sig lige saa meget selv dermed som Publikum. Udenfor Scenen var han tung-

sindig — for han var baade syg og fattig. Da han døde, efterlod han Hustru og Børn i de trangeste Kaar. Men saasnart han satte sin Fod paa Teatret, glemte han alle Livets Plager — Sygdom, Tungsind og Fattigdom. Han optraadte sidste Gang den 10. Februar 1773 som Crispin i Regnards *Testamentet*. »Døden spillede paa hans Læber« — siger et Øjenvidne — »og Sygdommen havde udbredt sine Plager og Rædsler over alle hans Ledemod, men jeg saa' dog gennem alle disse Lidelser intet uden den overgivne Crispin«. — Man syntes, da han kort efter døde, at han tog den sande Komedie med sig i Graven.

III.

Niels Clementin er Londemanns Modsætning, lige saa stræng og behersket, som denne er løs og kaad — straks gammel i sin Kunst, medens Londemann er ung til sin Død. Allerede fra Skoletiden lyder der Beretninger om Clementins Flid. Han var en nøjagtig Discipel, der lærte sine Lektier til Punkt og Prikke, og han havde som Skuespiller ikke glemt en Smule af sin Skoleflid. Han kom fuldt forberedt til Prøverne, og han vænnede sig efterhaanden til en næsten smaalig Indstudering. De andre Skuespillere, som vaga-